

สภาพ ความต้องการ และปัญหาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย  
สำหรับประชาชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข  
สังกัดกรุงเทพมหานคร



นางสาวปรารภณา มาลัยขวัญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาโสตทัศนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2533


ISBN 974-577-218-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

016668

I10308805

STATE, NEEDS AND PROBLEMS OF MEDIA UTILIZATION IN HEALTH  
KNOWLEDGE DISSEMINATION OF PERSONNEL IN HEALTH  
CENTERS UNDER THE JURISDICTION OF THE BANGKOK  
METROPOLITAN ADMINISTRATION



Miss Prathana Malaikhuan

ศูนย์วิทยุโทรทัศนศึกษา  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Master of Education  
Department of Audio-Visual Education

Graduate School  
Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-577-218-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สภาพ ความต้องการ และปัญหาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้  
ด้านสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข  
สังกัดกรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวปรารธนา มาลัยขวัญ

ภาควิชา

โสตทัศนศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง



บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง  
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....  
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัย)  
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประคัลภ์ หอมสนิท)  
ประธานกรรมการ

.....  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง)  
อาจารย์ที่ปรึกษา

.....  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภกร สุวรรณาศรัย)  
กรรมการ

.....  
(รองศาสตราจารย์สุนันท์ ปัทมาคม)  
กรรมการ

.....  
(นายแพทย์เชาวน์ อารมย์ดี)  
กรรมการ



ปรารภ มาลัยขวัญ : สภาพ ความต้องการ และปัญหาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่  
ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย สำหรับประชาชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข สังกัด  
กรุงเทพมหานคร (STATE, NEEDS AND PROBLEMS OF MEDIA UTILIZATION IN  
HEALTH KNOWLEDGE DISSEMINATION OF PERSONNEL IN HEALTH CENTERS  
UNDER THE JURISDICTION OF THE BANGKOK METROPOLITAN  
ADMINISTRATION) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง 110 หน้า.

ISBN 974-577-218-6

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ความต้องการ และปัญหาการใช้สื่อเพื่อ  
การเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข สังกัด  
กรุงเทพมหานคร

### ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพของสื่อที่เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข ใช้ประกอบการเผยแพร่ความรู้ด้าน  
สุขภาพอนามัยสำหรับประชาชน มีดังนี้คือ (1) สื่อที่เจ้าหน้าที่ใช้บ่อยครั้งกว่าสื่อประเภทอื่น คือ  
ใบปลิวและแผ่นพับ และโปสเตอร์ และสื่อทั้ง 2 ประเภทนี้มีปริมาณมากและมีคุณภาพดีมาก (2)  
สื่อที่มีในปริมาณปานกลาง คือ ภาพพลิกและเทปบันทึกเสียง (3) สื่อที่มีคุณภาพดีคือ ภาพพลิก  
เทปโทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง และของจริง/ของตัวอย่าง นอกนั้นมีคุณภาพพอใช้ (4) หน่วยงาน  
ที่เป็นแหล่งให้การสนับสนุนสื่อแก่ศูนย์บริการสาธารณสุขมากกว่าแหล่งอื่นคือหน่วยงานสุขศึกษา  
กองส่งเสริมสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร และ (5) สื่อที่ได้จากหน่วยงาน  
สุขศึกษาและกองทันตสาธารณสุขมีคุณภาพดีมากที่สุด สื่อที่ได้จากหน่วยงานอื่นในสังกัด กรุงเทพมหานคร  
และกระทรวงสาธารณสุขมีคุณภาพดี

2. เจ้าหน้าที่ต้องการเนื้อเรื่อง เพื่อผลิตเป็นสื่อประกอบการเผยแพร่มากที่สุด 7 เรื่อง  
คือ การให้ภูมิคุ้มกันโรค โรคเกี่ยวกับเด็ก การเลี้ยงดูทารก ทันตสุขภาพ การอนามัยแม่และเด็ก  
โภชนาการ และการวางแผนครอบครัว และประเภทของสื่อที่เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการ  
เผยแพร่มากที่สุดคือ ใบปลิวและแผ่นพับ และโปสเตอร์

3. เจ้าหน้าที่รับผิดชอบสื่อและเจ้าหน้าที่เผยแพร่ความรู้ประสบปัญหาด้านสื่อแตกต่างกัน  
อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เกี่ยวกับเรื่อง ขาดเจ้าหน้าที่ติดต่อขอยืมสื่อจากหน่วยงานอื่น ซึ่ง  
เจ้าหน้าที่ผู้เผยแพร่ความรู้ประสบปัญหาในเรื่องนี้มากกว่าผู้รับผิดชอบสื่อ

ภาควิชา ..... โสตทัศนศึกษา  
สาขาวิชา ..... โสตทัศนศึกษา  
ปีการศึกษา ..... 2532

ลายมือชื่อนิติคน .....  
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....  
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....



PRATHANA MALAIKHUAN : STATE, NEEDS AND PROBLEMS OF MEDIA UTILIZATION  
IN HEALTH KNOWLEDGE DISSEMINATION OF PERSONNEL IN HEALTH CENTERS  
UNDER THE JURISDICTION OF THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION.

THESIS-ADVISOR : ASS. PROF. ONJAREE NATAKHUATOONG, PH.D. 110 PP.

The purposes of this research was to study the state, needs and problems of media utilization in health knowledge dissemination of personnel in Health Centers under the jurisdiction of The Bangkok Metropolitan Administration.

It was found that :

1. The state of media utilized by health personnel were : (1) leaflets/folders and posters were the most extensively used and were considered to be excellent quality and in large quantities, (2) flip charts and cassette tapes were available in moderate quantities, (3) flip charts, video tapes, cassette tapes and objects/specimens were in good quality, (4) Health Education Section was the most common media source, and (5) the quality of media distributed from Health Education Section and Dental Division were identified as excellent.

2. The seven preferred topics to be produced were immunization, child disease, infant care, dental hygiene, mother and child health, nutrition and family planning. The health personnel indicated that they highly needed to use leaflets/folders and posters.

3. Significant differences were found at the .05 level in media personnel and health knowledge disseminators' media problem. It was found that health knowledge disseminators had greater problem in borrowing media from other sources than media personnel of Health Center.

ภาควิชา ..... โสตทัศนศึกษา  
สาขาวิชา ..... โสตทัศนศึกษา  
ปีการศึกษา ..... 2532

ลายมือชื่อนิสิต ..... *Prathana Malaikhuan*  
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... *Onjaree Natakhuatoong*



## กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรจรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเอาใจใส่ช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุง ให้เกิดความสมบูรณ์ครบถ้วนอย่างใกล้ชิดมา โดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ช่วยกรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ อย่างกว้างขวาง ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสำนักอนามัย และผู้อำนวยการศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร ที่ได้กรุณาอนุญาตให้เก็บข้อมูลในการวิจัยในศูนย์ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุขทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการทดลองและตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และญาติมิตรที่กรุณาให้การอุดหนุน ค่าใช้จ่ายในการวิจัย และขอขอบคุณอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ได้ให้กำลังใจและ ช่วยเหลือเกื้อกูลในเรื่องต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยด้วยดี

ปรารธนา มาลัยขวัญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย .....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....	จ
กิตติกรรมประกาศ .....	ฉ
สารบัญตาราง .....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ .....	ญ
<b>บทที่</b>	
1 บทนำ .....	1 ✓
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา .....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย .....	6
คำถามในการวิจัย .....	7
ขอบเขตของการวิจัย .....	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย .....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย .....	8 ✓
2 การศึกษาขั้นพื้นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง .....	9
โครงสร้างของกรุงเทพมหานคร .....	9
การบริหารงานของกรุงเทพมหานคร .....	9
การแบ่งส่วนราชการของสำนักอนามัย .....	11
งบประมาณของกรุงเทพมหานคร .....	18
สถานการณ์ทางด้านสาธารณสุข .....	19
แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร .....	21
นโยบายการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานคร กับการเผยแพร่ความรู้ ด้านสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชน .....	22
องค์ประกอบของสาธารณสุขมูลฐาน .....	25
ความหมายของคำว่า "ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย" และ "สุขศึกษา" ..	27 ✓
การให้สุขศึกษาในศูนย์บริการสาธารณสุข สังกัดกรุงเทพมหานคร .....	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง .....	29 ✓

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่		หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย .....	35
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง .....	35
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย .....	36
	วิธีดำเนินการวิจัย .....	38
	การเก็บรวบรวมข้อมูล .....	38
	เกณฑ์ให้คะแนน .....	39
	การวิเคราะห์ข้อมูล .....	42
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล .....	43
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ .....	60
	เอกสารอ้างอิง .....	79
	ภาคผนวก	
	ก. หนังสือบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้ทรงคุณวุฒิ .....	86
	ข. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ .....	87
	ค. หนังสือบัณฑิตวิทยาลัยถึงสำนักอนามัย .....	88
	ง. หนังสือสำนักอนามัยถึงบัณฑิตวิทยาลัย .....	89
	จ. หนังสือของผู้วิจัยถึงเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข .....	90
	ฉ. รายชื่อศูนย์บริการสาธารณสุขที่ใช้ในการวิจัย .....	91
	ช. แบบสอบถามชุดที่ 1 .....	93
	ซ. แบบสอบถามชุดที่ 2 .....	100
	ประวัติผู้เขียน .....	110



## สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงงบประมาณรายจ่ายของกรุงเทพมหานครและสำนักอนามัย .....	18
2	แสดงอัตราเกิดและอัตราตายของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร .....	19
3	แสดงจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป ที่ได้รับคืน .....	36
4	แสดงสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างประชากร .....	44
5	แสดงความถี่ของการใช้สื่อประกอบการเผยแพร่ .....	46
6	แสดงปริมาณและคุณภาพของสื่อที่ศูนย์บริการสาธารณสุขมีอยู่ .....	47
7	แสดงปริมาณและคุณภาพของสื่อที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ .....	48
8	แสดงเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัยของสื่อที่เจ้าหน้าที่ต้องการ .....	49
9	แสดงประเภทสื่อที่เจ้าหน้าที่มีความจำเป็นต้องใช้ .....	51
10	แสดงปัญหาด้านการใช้สื่อ .....	52
11	แสดงปัญหาด้านการบำรุงรักษาสื่อ .....	54
12	แสดงปัญหาด้านงบประมาณ .....	55
13	แสดงปัญหาด้านสถานที่ .....	56
14	แสดงปัญหาด้านบุคลากร .....	57

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แผนภูมิส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร .....	12
2	การแบ่งส่วนราชการของสำนักอนามัย .....	13
3	การแบ่งส่วนราชการของกองส่งเสริมสาธารณสุข .....	14



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย